

**DOKUMENTATION: Samverkansforum för att
motverka rekrytering av barn och unga till
kriminella miljöer**

Skriftlig dokumentation från Samverkansforum med
polisen 4 juni 2025

Sammanställt juni 2025

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Diskussion 1: Civilsamhällets lägesbild	6
Diskussion 2: Samtal om tillit	9
Diskussion 3: Tematiska samtal	12
<i>Samverkansstrukturer för brottsprevention</i>	12
<i>Digital rekrytering</i>	13
<i>Tjejer i kriminella miljöer</i>	14
<i>Civilsamhällets roll i arbetet med barn och unga</i>	15
Medskick från samverkansforumet	17

Deltagande organisationer

1000 möjligheter

Attention

BRIS

Brottsofferjouren

BUFFF

Fryshuset

KFUM

MÄN

Nattvandring.nu

Riksförbundet FUB

Rädda barnen

Skyddsvärnet

Sverige stadsmissioner

Sveriges kristna råd

Sverok

Unicef Sverige

Unizon

Övriga deltagare:

MUCF

Arvsfonden

Polisen

NOD

Sammanfattning

Polismyndigheten och NOD initierade 2024 en dialog om att stärka samverkan mellan polisen och civilsamhället i arbetet med att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk. Forumet den 4 juni 2025 samlade 17 organisationer och fokuserade på att dela lägesbilder, bygga relationer och identifiera utmaningar och möjligheter i samarbetet.

Civilsamhällets lägesbild pekar på en normalisering av kriminalitet bland unga, starkt kopplad till sociala medier och en brist på alternativa framtidsberättelser. Kriminalitet har blivit ett medel för att nå status och konsumtion snarare än endast en väg ut ur socioekonomiska problem. Särskilda utmaningar lyftes kring barn med intellektuell funktionsnedsättning, ökade hot mot anhöriga, samt föreningars svårigheter att inkludera unga med riskbeteenden utan att riskera offentligas förtroende och tillit till verksamheten.

Tjejer i kriminella miljöer uppmärksammades särskilt. Rekryteringen sker ofta via relationer, och tjejer har idag en mer aktiv roll i den kriminella strukturen. Jourer och skyddade boenden ställs inför nya dilemman när kvinnor både är offer och förövare.

I diskussionen om tillit betonades de olika rollerna som civilsamhället och polisen har – där misstro ibland bottnar i okunskap eller bristande förståelse. Samtidigt är det tydligt att ökad samverkan förutsätter respekt för varandras roller, tydligare kommunikation och långsiktigt relationsbyggande.

Tematiska samtal visade att civilsamhället ofta kopplas på för sent i brottsförebyggande arbete. Forumet föreslog att civilsamhället på ett tydligt sätt inkluderas i samverkansstrukturer såsom Bob, Rätt kurva och SSPF. Inkludera och se civilsamhället som en resurs som kan involveras i utveckling och kommunikation riktad mot unga.

Samverkansforumet lyfte behovet av kunskapshöjande insatser till vuxna om digital rekrytering, och föreslog att civilsamhället tillsammans med polisen utformar budskap till unga – både för att nå fram, men också för att skapa trovärdiga och alternativa narrativ.

Samverkansforumet underströk slutligen vikten av att återta lokalsamhället, stärka ledare inom civilsamhället och tydliggöra roller och förväntningar mellan polisen och civilsamhället i samverkan. En samordnad, långsiktig och inkluderande strategi behövs för att skapa verklig förändring i arbetet med att motverka barn och ungas rekrytering till kriminalitet.

Bakgrund

Polismyndigheten, genom nationella Operativa Avdelningen (NOA) och Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) inledde under 2024 diskussioner kring hur myndighetens samverkan med civilsamhället på nationell nivå kan utvecklas. Under januari 2025 genomfördes ett samråd med 21 deltagande organisationer. Temat för samrådet var ”polisens samverkan med civilsamhället för att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk”. Dokumentationen av samrådet visade en önskan om en fortsatt dialog på nationell nivå mellan polisen och civilsamhället.

Under våren arbetade NOD fram ett förslag på hur en långsiktig, hållbar och strukturerad samverkan mellan aktörerna kan se ut på nationell nivå. Med inspiration från samrådet föreslogs bland annat fortsatta cykliska och återkommande dialoger halvårsvis med rubriken ”samverkansforum”. Dessa samverkansforum ska ses som en yta för lägesbildsdelning och för dialog kring aktuella utmaningar. Samverkansforumets funktion är inte i första hand att diskutera lösningar, utan att öka kunskapen om polisens och civilsamhällets förutsättningar, bidra till nätverkande och verka relationsbyggande. Det större samverkansforumet möjliggör också samverkan i mindre och avgränsade kontexter utanför samverkansforumet, så kallade ”operativa grupper” för tematiska samtal.

Denna dokumentation är från det första samverkansforumet som genomfördes den 4 juni 2025 med 17 deltagande organisationer. Dokumentationen har tagit fasta på vad som sades, inte vem som sade vad. För att öka läsbarheten har medskicken sammanställts under tematiska rubriker så att innehållet blir mer överskådligt och lättnavigerat.

Diskussion 1: Civilsamhällets lägesbild

Under Polismyndighetens inledande dragning fick deltagarna ta del av polisens lägesbild gällande rekrytering av barn och unga till kriminalitet i digitala miljöer. Efter presentationen fick deltagarna möjlighet att i mindre grupper komplettera, reflektera och diskutera lägesbilden utifrån sina organisationers perspektiv. Nedan finns huvudreflektionerna sammanfattade.

Normalisering av kriminalitet

I både den digitala och fysiska miljön där barn och unga befinner sig konsumeras berättelser och narrativ om möjligheten till ”snabba pengar och rikedom”. Drivkraften att tjäna pengar är normaliserad. De unga pratar i mindre grad om kriminella handlingar ”för att rädda familjeekonomin” och mer om brott som ett sätt att kunna finansiera en dyr väska eller operera läpparna. På samma sätt som vuxna konsumerar ”krimberättelser” i form av exempelvis deckare och podcast, gör även barnen det – nästan uteslutande på sociala medier, ofiltrerat. Konsumtionen sker utan den mognad, erfarenheter och kunskap som vuxenvärlden besitter. Attraktionen av dessa destruktiva narrativ utgörs till stor del av en avsaknad av en alternativ och positiv berättelse om framtiden.

Berättelserna på sociala medier är inte sällan präglade av machonormer, hypermaskulinitet och våld. Exponeringen av brottsligt material i sociala medier och musik är inte alltid gängrelaterad, utan kan även innehålla högerextremt material som ofta är riktat mot unga män. Sammantaget är exponeringen en faktor som bidrar till, och redan har lett till, en förflyttning av acceptans och sänkta trösklar för att insocialiseras och acceptera våld och kriminalitet (särskilt bland unga män).

Normförflyttning och nya grupper

Denna normförflyttning har lett till att den gamla bilden av att det endast är barn som är uppvuxna i utsatta miljöer, eller i familjer med omsorgsbrist, som rekryteras till kriminalitet inte längre gäller. En annan insikt är att de barn som begått brott, menar att de gjort det genom ett aktivt val. Detta framkom i en undersökning genomförd på sociala medier av en av de deltagande organisationerna, och påminner bland annat om hur barn som utsatts för sexualbrott resonerar då de ofta anser att ansvaret för situationen de hamnat i är deras eget.

Barn med svårigheter

Barn med intellektuell funktionsnedsättning (IF) lever ofta i digitalt utanförskap – här finns andra verktyg och mekanismer som används för att rekrytera dessa barn in i kriminalitet eller kriminella handlingar. Exempel på det är uppsökande av elever på eller i närheten av särskilt anpassade skolor. Föräldrar till barn med IF-diagnoser är oroliga för sina barn och tar ofta kontakt med organisationer inom civilsamhället för att få råd och stöd.

Nya hotbilder

Organisationer som arbetar med stöd till brottsoffer, vittnen samt familjer och anhöriga till unga brottslingar ser att hotbilden mot dem har ökat över tid. Familjemedlemmar, syskon och anhöriga kan till exempel ”ärva skulder”. Detta har lett till att organisationer som arbetar nära dessa målgrupper till viss del fått lägga om sina strategier och stödinsatser för att kunna anpassa sig till den nya situationen.

Sänkta trösklar till civilsamhället

En utmaning som inte är ny men som riskerar att accentuera skillnaderna mellan innan- och utanförskap är deltagarkostnader i föreningslivets verksamheter. Många organisationer arbetar med att sänka trösklarna för deltagande, till exempel genom låga eller inga avgifter och inkluderande verksamheter utan motkrav på föräldraengagemang. Ändå är det svårt att nå och involvera fler, och många som tidigare kunde inkluderas riskerar nu i högre grad att även hamna utanför civilsamhällets insatser och verksamhet.

Inkludering av personer i fel miljöer

En del organisationer möter även barn i sin verksamhet som är utsatta för påtryckningar från kriminella eller rör sig i kriminella miljöer genom till exempel vänskapsband. Dessa individer är kanske de som behöver civilsamhällets insatser mest – de som ännu inte hamnat i kriminalitet. Här hamnar lokala föreningar i dilemman. Ska individer på glid eller med en tveksam umgängeskrets inlemmas i verksamheten och i en sund miljö, eller ska individen uteslutas på grund av dess (ofta indirekta) kopplingar till den kriminella miljön. Frågan blir extra prekär i verksamheter som leds av unga ledare. En ledare kan vara bra på att vara baskettränare – men vilka verktyg har den unga ledaren att möta barn och unga i utsatta situationer? Civilsamhället kanske inte alltid behöver nya insatser, verktyg och metoder – snarare behöver man ”bara” växla upp den ordinarie verksamheten i allmänhet, och stärka förutsättningarna för barn och unga att möta trygga vuxna i synnerhet.

Civilsamhället som stödfunktion – nya utmaningar och verksamheter

En viktig funktion som civilsamhället erbjuder är stödfunktioner till en rad olika målgrupper. Barnrättsorganisationer som arbetar med olika stödinsatser har sett en ökning av barn som lyfter sin oro för att bli involverade i kriminalitet och kriminella nätverk. Organisationer som arbetar med barnrättsfrågor har gått från att se brottsförebyggande åtgärder som en positiv bieffekt av att arbeta med barnrättsfrågor till att bli en central del av verksamheten. Exempel på detta är framtagande av olika rapporter och material som samlar kunskap kring barn och ungas villkor och uppväxtmiljöer. Kunskapsunderlag som sedan omvandlas till olika former av riktade stödverksamheter samt nya verktyg och metoder för att möta behov hos målgruppen barn och unga. Genom kunskap anpassas verksamheten för att rikta insatser där det behövs som mest. Utifrån sådana omvärldsanalyser har den pressade situationen inom barn och ungdomspsykiatri (BUP) uppmärksamats inom vissa organisationer. Detta har lett till att organisationer som arbetar med barnrättsfrågor och stöd till barn och unga skapat kompensatoriska insatser. Bland annat genom att ge verktyg och psykosocialt stöd till lekmän som kommer i kontakt med barn för att dessa ska kunna stötta med terapiliknande behandling som en kompensation till det offentliga resursbrist.

Rekrytering av tjejer

Tjejer lockas in i gängmiljöer för att de är tjejer. Rekryteringen sker ofta genom relationer, exempelvis genom att man är ihop med killar och män i kriminella miljöer. De trygghetsvårdar som arbetar i Stockholms innerstad möter 60 % tjejer i sitt arbete. En del av dem kommer från trygga uppväxtnmiljöer och har aktivt sökt sig till kriminella sammanhang. Bilden av att det endast är barn och unga från förorten som rekryteras in i kriminalitet gäller inte längre.

Diskussion 2: Samtal om tillit

Under samverkansforumets andra del diskuterades relationen mellan civilsamhället och polisen utifrån perspektivet om hinder för en tillitsfull och trovärdig relation mellan aktörerna. Temat bottnade bland annat i de medskick som framkom under samrådet mellan polisen och civilsamhället i januari 2025, där deltagarna lyfte behovet av att öka kunskapen och tilliten till varandra. Civilsamhället utgår i sin verksamhet från den värdegrund som varje organisation definierat i stadgar och styrdokument. På samma sätt utövar polisen sin myndighetsutövning utifrån fastställda normer, lagar och värdegrund. Dialogen mellan polisen och civilsamhället rörde de dilemman, utmaningar och möjligheter som finns inom respektive sektors arbete med barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet.

Olika roller, samma mål – om misstänksamhet och förståelse i arbetet med unga i riskzon

Organisationer som arbetar med individer som rör sig i eller i närheten av kriminella sammanhang upplever att det ofta finns en utbredd misstro mot organisationen och dess verksamhet. Att som förening inkludera barn och unga som rör sig nära individer med koppling till kriminalitet, har ett kriminellt förflutet eller som begår ”småbrott” fångar ofta det offentliga blick. Det är ofta enklare för den offentliga aktören att distansera sig från föreningen i stället för att på djupet lära känna föreningens verksamhet och metoder. Även om verksamheten i sig syftar till att stärka individen och genom vuxennärvaro, gemenskap och verksamhet ge ett alternativ till en kriminell livsstil, väcker målgruppsarbetet ibland misstänksamhet hos offentliga aktörer. Detta är en naturlig följd av att civilsamhället inte behöver vara skeptiska till exempelvis brottsoffer, vilket är något som polisen måste vara för att kunna utföra sitt arbete. Att agera olika i de situationerna är därför inte nödvändigtvis dåligt, utan en naturlig del av de skilda rollerna.

Civilsamhället som en öppen plats

Civilsamhället stänger inte ute människor. Organisationer med öppen verksamhet eller öppna mötesplatser ser att det finns en risk med att även inkludera individer ur svåra kontexter. Risken man tar är att personen utnyttjar föreningen för egen vinning och använder kunskap som den erhållit inom föreningen (t.ex. självförsvar- och kampsportstekniker) för att stärka sitt våldskapital utanför föreningens verksamhet. Ett missbrukat förtroende är svårt för civilsamhället att återuppbygga och kan ge långvariga negativa konsekvenser för en förening.

Civilsamhället kan vara en plats för brottspreventivt arbetet, men samtidigt ses föreningar ofta som platser där rekrytering till kriminella miljöer kan ske. Flera deltagare menar dock att en stärkt samverkan mellan polisen och relevanta civilsamhällesorganisationer är önskvärd, nödvändig och en del av lösningen för att kunna stärka den öppna platsens roll som en trygg och positiv miljö. Genom att sänka trösklarna och göra det enkelt för polisen, exempelvis genom att bjuda in dem till den ordinarie verksamheten, skapas ett första steg i att bygga en kultur av tillit. Både mellan organisationen och polisen, men även med dem som deltar i verksamheten.

Idéburen välfärd

För de organisationer som arbetar med sociala insatser, genom till exempel sociala företag, ser man en ökning av bedrägerier inom branschen. Det kan handla om personer som agerar mellanhänder och tar betalat för att placera brukare på vissa boenden inom till exempel HVB, familjehem eller skyddade boenden. Liknande saker har pågått länge i sektorn men anses nu öka. De oseriösa aktörernas agerande spiller över på de företag och organisationer som arbetar i enlighet med riktlinjerna. För att få till en förändring krävs att fler anmäler och att frågan hamnar högre upp hos både politiken och polisen. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) upplevs göra ett bra arbete med bakgrundskontroller. I ett exempel fanns det nio sökande till en tjänst på ett SiS-boende, åtta fick avslag på grund av bakgrundskontrollerna. En ändrad lagstiftning från och med första juli 2025 möjliggör ökad informationsdelning mellan myndigheter, vilket både polisen och civilsamhället ser som ett viktigt verktyg för att minska risken för felaktiga beslut på kommunnivå.

Kunskapsbrist och skepsis

Även om frågan om tillit mellan polisen och civilsamhället är viktig är upplevelsen av kunskapsbrist en annan försvårande faktor för samarbete och samverkan. En del organisationsföreträdare menar att polisens kunskapsbrist i stora drag handlar om bristande förståelse för vad civilsamhället är, gör och bidrar med. Polisen och andra offentliga aktörer har svårt att navigera civilsamhällets mångfald då det inte finns en klar bild av organisationernas verksamheter och hur de är uppbyggda.

Polisens bild av civilsamhället som lite ”oproffsig” står i kontrast mot den mångfald av expertis, verksamhetsinriktningar och kunskapsproduktion som sektorn levererar. Civilsamhället har genomgått en professionalisering som många offentliga aktörer inte förstår fullt ut eller underskattar.

Okunskapen är inte bara ett problem i arbetet med polisen utan även med kommuner, som upplevs som slutna. Många aktörer inom civilsamhället förstår att polisen har en skeptisk hållning till civilsamhället och att det kan vara positivt. Man ska inte tumma på skepsisen, tvärtom ska man använda den i samverkansprocesser genom att låta samarbeten ta tid för att bygga solid tillit och kunskap om civilsamhället. En utmaning polisen har är när man lämnar myndighetsutövningen, exempelvis genom arbetet med polisens volontärer som inte är anställda av polisen. Var hamnar till exempel känslig information om man i förtroende delar kunskap med företrädare för civilsamhället? Vilken information kan man dela och hur kan den komma att spridas vidare? Dessa utmaningar leder ofta till att personer och aktörer väljer att ta det säkra före det osäkra och fortsätta arbetet på sin kant.

Strukturell diskriminering

På samma sätt som civilsamhället inte är homogent är inte heller arbetet inom polisen det. Effekten av att en individ inom respektive sektor missköter sig eller frångår den värdegrund som organisationen verkar utifrån får ofta stora konsekvenser för hur resten av organisationen kommer att upplevas. Detta, tillsammans med politiska initiativ såsom införandet av säkerhetszoner, ofta kallade visitationszoner, leder till att vissa målgrupper upplever polisen som strukturellt rasistisk och hbtqi-fientlig. Trots att säkerhetszonernas införande är en relativt ny företeelse har det blivit en del av det allmänna samtalet, även bland barn och unga.

Det råder delade meningar om vad barn och unga tycker om polisens arbete. En del organisationer menar att det finns en vilja att ha kontakt med polisen medan andra menar att politikens repressiva inriktning tillsammans med säkerhetszonerna skapat en trend av en negativ inställning till polisen. De olika inspelen från civilsamhället kan ses mot den mångfald av verksamheter, inriktningar och målgrupper civilsamhället arbetar med. Det kunskapsglapp som en del civilsamhällesorganisationer menar finns inom polisen kopplat till minoriteter eller hur strukturer upprätthåller och vidmakthåller olika synsätt utgår, menar man, delvis utifrån okunskap men också utifrån bristen av mångfald inom polisen. Tillsammans med den rådande politiska riktningen försvårar det polisens möjligheter att bygga förtroende hos målgruppen. Polisens arbete med att öka mångfalden inom myndigheten ses dock som ett steg i positiv riktning.

Ledare inom civilsamhället

Vuxenkontakt, förebilder och en trygg fast punkt är några av de mervärden som tillskrivs ledarna inom civilsamhället. En outhärlig resurs för barn som saknar tillit till den offentliga vuxenvärlden, inte minst för dem det redan gått snett för. Frågan är, uttryckt som en önskan från civilsamhället, hur man kan skala upp ledarnas och föreningsföreträdarnas arbete och roll *innan* det gått fel. Tankar som lyftes var bland annat möjligheten att stärka ledarna så att de kan bidra till en annan samhällsberättelse, stöd och vägledning och vara en tydligare bärare av positiva budskap.

Många ledare är nära målgruppen och ser tidigt tecken på individers förändrade mående, umgängeskrets och utmaningar i livet men avsaknad av kunskap på vad man ska göra leder till villrådighet. Här behöver samhället ge förutsättningar för ledare och föreningspersoner att kunna axla ett större ansvar. Genom att tydligare framhäva civilsamhällets sociala värde, synliggöra ledarna och sätta deras insatser i ett större sammanhang skulle man kunna locka fler till ledaruppdrag och öka känslan av meningsfullhet. Ett ökat ansvar måste dock tydligt sättas i kontexten att uppdragen är ideella och sker på fritiden. Det är inte en funktion som fråntar det offentliga sitt uppdrag, utan en av många pusselbitar i ett tidigt preventivt arbete.

Diskussion 3: Tematiska samtal

Utifrån en önskan om att undersöka förutsättningarna för att inkludera civilsamhället i "görandet" i det brottsförebyggande arbetet genomfördes fyra tematiska dialoger om samverkansstrukturer i det brottsförebyggande arbetet, digital rekrytering, tjejer i kriminella miljöer samt civilsamhällets roll i arbetet med unga.

Samverkansstrukturer för brottsprevention

Under samrådet i januari 2025 framkom att stora delar av civilsamhället ser en tidig inkludering i befintliga samverkansstrukturer som en viktig pusselbit för att öka civilsamhällets möjlighet att motverka insocialisering av barn och unga till kriminella miljöer. Politiska initiativ, myndigheter och kommuner arbetar på olika sätt och med olika syften och metoder för att uppnå samma mål. Civilsamhället kopplas ofta på då strukturerna redan är satta, utan att ha fått möjlighet att tycka till om eller komma med inspel till hur strukturen ser ut eller hur verksamheten bör genomföras. Civilsamhället hamnar ofta i en roll av "utförare" när mycket redan är bestämt. En tidig inkludering i olika samverkansstrukturer är central för att kunna inkludera civilsamhällets expertis och skapa delaktighet. Nedan följer exempel från tre befintliga samverkansstrukturer som diskuterades under forumet.

Barn och unga i organiserad brottslighet (Bob)

Bob är i korthet en samverkansstruktur för att skapa ett sammanhållet arbete med barn som är på väg in eller redan befinner sig i den organiserade brottsligheten. En tanke med Bob är att utifrån den lokala kontexten kunna erbjuda anpassade verktyg till målgruppen. En utmaning är att de lokala kontexterna skiljer sig åt och att avsaknaden av en struktur för hur Bob ska användas och inkludera civilsamhället lokalt saknas. Det kommunala självstyret gör också att det inte går att applicera en nationell modell utan att det lokala och kommunala sammanhanget skapar många olika lösningar. Detta gäller inte bara Bob utan även andra strukturer och insatser. Numera nedlagda avhopparverksamheter där civilsamhället var involverat mötte tidigt samma problem med kommunernas olikheter, erfarenheter som illustrerar svårigheterna att nå en modell för att arbeta med problemen.

Ett medskick var att det krävs att rätt nyckelaktörer är med i det tidiga arbetet – annars riskerar de föreslagna strukturerna och insatserna att stanna vid dialog och aldrig omsättas i praktisk handling. I Bob:s fall handlar det främst om att inkludera polis, kommun, socialtjänst och civilsamhället. Man behöver även verktyg för att tillsammans diskutera hur strukturen ska användas på bästa sätt. Polisen och andra offentliga aktörer har svårt att få en tydlig bild av vilka inom civilsamhället de kan, bör och behöver samarbeta med samt hur den samverkan ska gå till. Civilsamhällesdeltagarna menade att genom att inkludera relevanta delar av det lokala civilsamhället i Bob-arbetet kan ett erkännande och en legitimitet skapas för civilsamhällets insatser. Det skulle skapa bättre förutsättningar för att samverka på lång sikt och tydliggöra vilka organisationer som bör involveras i arbetet både lokalt och framåt.

Rätt kurva

En annan metod som polisen arbetar med är ”Rätt kurva”, ett program som hämtats från Tyskland och som syftar till att i ett tidigt skede förhindra att barn hamnar i kriminalitet. I arbetet med metoden har involveringen av kommuner sett olika ut. En lösning har varit att man på ett tydligare sätt lyckats involvera näringslivet som en relevant aktör i arbetet, inte minst ur finansieringssynpunkt. Det arbetet har skett genom samverkan med Beredskapslyftet (en ideell aktör som arbetar med att mobilisera näringslivet för att möta nya samhällsutmaningar) som kunnat matcha olika socialtjänsters behov i arbetet med unga personer och insatser från näringslivet. Pusselbiten som saknas är de idéburna organisationerna.

Skola, socialtjänst, polis, fritid (SSPF)

I diskussionen som rörde SSPF-arbetet lyfte en representant från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) att myndigheten arbetar med en uppdatering av metodstödet kopplat till SSPF. En knäckfråga har varit ”F:et”, som står för fritid, och hur civilsamhället i högre grad kan bli en del av ”fritiden” i SSPF-arbetet i framtiden.

Den andra stötestenen i SSPF-arbetet är inkluderingen av skolan i arbetet. Civilsamhället anser det svårt att få komma in i skolan för att där möta barn och unga i behov av stöd och insatser. Samtidigt är skolan en viktig aktör och resurs att inkludera i arbetet med målgruppen. Deltagarna enades om att till hösten följa upp hur civilsamhället kan inkluderas i ”fritids-f:et”. De önskar också bevaka den fortsatta utvecklingen av metodstödet och säkerställa att civilsamhället ses som en relevant aktör att inkludera i samtal och dialoger om metodens vidareutveckling.

Digital rekrytering

Under polisens lägesbilsdragning låg fokus på den digitala rekryteringen av unga till kriminella miljöer och kriminalitet. Polismyndigheten gick även igenom konceptet ”Crime as a service”, ett systemet som kortfattat kan beskrivas genom fyra grupper på olika nivåer: beställarna, rekryterarna, möjliggörarna och utförarna. Stora delar av ”Crime as a service”-systemet sker på sociala medieplattformer.

Avsaknad av insyn

En aspekt som diskuterades i denna del var avsaknaden av insyn i hur de sociala medieplattformarna arbetar för att motverka rekrytering av barn och unga. Trots att flera dialoger förs med företagen så finns ingen samsynad lägesbild av vad företagen gör eller inte gör. En idé som diskuterades var att låta relevanta delar av civilsamhället samla ihop erfarenheter och information kopplat till de sociala mediernas roll till ett gemensamt underlag. Detta för att bättre kunna synliggöra de sociala medieföretagens roll och ansvar i flödena på plattformarna och kopplingen till rekryteringen av barn till kriminalitet och kriminella miljöer.

Barn och ungas liv på nätet

En annan utmaning är tillgången till privatliv på internet. En stor del av barns sociala liv sker idag på olika forum och plattformar på nätet. Så länge dessa forum är trygga för barnen kan de vara ett verktyg för att till exempel utforska sin identitet. Ett tryggt rum, utan föräldrar eller vuxnas insyn på

barnens villkor. Å andra sidan fanns deltagare som menade att föräldrar och vuxna måste ta ett större ansvar för sina barns aktiviteter på sociala medier – precis som när vuxna griper in i den fysiska världen. Problemet med det synsättet är att barn och unga upplever att det perspektivet bygger på okunskap och oförståelse från vuxna kopplat till barn och ungas sociala relationer online. En ökad kontroll eller reglering av barns liv på nätet från vuxenvärlden skulle därför sakna legitimitet och riskera att bli kontraproduktiv. Många vuxna ser spelkulturen online som ett hot i stället för en fritidssysselsättning som vilken som helst. Ett förslag var att ta fram material och kunskap så att vuxna i högre grad kan förstå ungas förmåga att moderera sig själva online.

Tjejer i kriminella miljöer

Fokus har under länge legat på pojkar och unga män som utförare och brottsoffer medan tjejernas roller i både rekrytering och deltagande i kriminalitet har tenderat att gå under radarn. Det finns dock flera organisationer och även offentliga aktörer som lyft frågan om tjejer i kriminella miljöer under en längre tid.

Normer och riskfaktorer

Vissa tjejer i kriminalitet är aktiva förövare och vill inte bli sedda som offer. Likt killar ska tjejerna idag klättra i den kriminella hierarkin – man får inte visa sig svag och många har ett stort våldskapital som också används.

Denna utveckling är ett resultat av en normförflyttning. Normförflyttningen grundar sig i bilden av tjejer och killar och vilar på en machokultur. I de lägre åldrarna är inte sällan tjejerna ”hjärnan” då anses vara smartare än killarna i samma ålder. Tjejer kan också välja att bli mer våldsamma då det skyddar dem från sexuellt våld, detta då sexuellt våld ofta används som straff i gängmiljöer. I princip alla tjejer i LVU/SiS lider av en eller flera diagnoser, många mår mycket dåligt och blir på så sätt lättrekryterade.

Olika roller

Tjejer kan ha flera roller i den kriminella miljön, både som egen aktör men även som flickvän eller syskon, då ofta kallade ”gröna gummor”. De gröna gummorna är tänkta att gå under radarn och vara transportörer av vapen, droger och pengar. Under lång tid kontrollerades inte tjejer av polisen på samma sätt som killar vilket medförde att deras grova brott inte uppmärksammades. I arbetet med avhopparverksamheter möter man nya utmaningar då tjejernas relation till kriminella pojkvänner gör det mer komplicerat att lämna den kriminella miljön.

Stöd till utsatta kvinnor

Kvinnor som bor på skyddade boenden har alla en relation till kriminella män då våld i alla former är kriminellt. Även inom det arbete som utförs av kvinnojourer syns nya utmaningar. Det händer att kvinnor och tjejer tar med sig vapen till boenden och en rivalitet mellan de placerade kvinnorna skapas eftersom de tillhör olika gäng. Det finns även en påtaglig risk att man hamnar på boenden med placerade killar som tillhör den kriminella miljön eller andra grupperingar.

Kvinnjourer har en tradition av att om någon kommer så ger man stöd – detta utmanas nu och

man klarar inte att omhänderta de hjälpsökande då en del av tjejerna har begått grova brott. I vanliga fall finns en förövare, men med tjejer som lämnar gängkriminalitet handlar det om flera förövare vilket också påverkar jourernas arbete. Situationen för kvinnor och tjejer i den kriminella miljön kan ändras snabbt. Tjejerna kommer in i ett sammanhang och får snabbt hög status som sedan kan vända så att de hamnar i utsatthet. Ett exempel är att tjejen kan bli en handelsvara om en pojkvän har en skuld som kan betalas av genom att flickvännen tvingas in i prostitution. Detta leder till en komplex bild av de tjejer och kvinnor som söker stöd hos kvinnojourer. Placeringar på skyddade boenden har dock föregåtts av en insats från socialtjänsten, vilket ger en något tydligare bild av individens situation.

Vad gäller frågan om rehabilitering har tjejer nu mer stöd att tillgå. Detta som ett resultat av att brottsligheten i högre grad liknar männens och att de därmed erbjuds en bredare palett av verktyg. Det syns också genom en ökning av tjejer i verksamheterna som arbetar med rehabilitering. Halvvägshus som drivs av idéburna aktörer blir snabbt fulla och ansvariga myndigheter har svårt att upphandla platser då behovet är större än tillgången.

Civilsamhällets roll i arbetet med barn och unga

Denna tematiska dialog resonerade om hur olika organisationer arbetar med barn och unga, vilka funktioner som finns att tillgå samt vilka utmaningar som finns i relation till de insatser som görs för målgruppen.

Tillit till civilsamhället

Civilsamhällets organisationer uppbär ofta en hög tillit från målgruppen, inte minst barn och unga. Barn som idag hör av sig till olika stödfunktioner inom civilsamhället ställer ofta frågan om de kan vara anonyma. Möjligheten till anonymitet i kontakt med civilsamhället är ett verktyg som offentliga aktörer saknar. Detta faktum tillsammans med att civilsamhället är just civilsamhället och inte en offentlig aktör som socialtjänsten eller polisen är en viktig parameter för den tillit barnen ger civilsamhällesorganisationer.

Civilsamhället som lots

En viktig funktion i dessa stödverksamheter är att hjälpa barnet att identifiera vuxna i barnets närvaro som kan omhänderta barnets berättelser och lotsa dem vidare för stöd och hjälp av offentliga aktörer. Här finns en utmaning för vissa organisationer som inte kan ge ett klart svar på "vad som händer" om barnet skulle gå vidare och ta kontakt med personal från till exempel skolan. En del av problemet ligger i att skillnaderna mellan olika kommuner är stora och att det inte finns ett svar på vad som kommer ske. Här skulle stärkt samverkan mellan relevanta civilsamhällesaktörer och kommuner kunna bidra till ökad kunskap och tydlighet i vad som sker om ett barn agerar och tar kontakt med den offentliga vuxenvärlden.

Barnrättsorganisationer som arbetar med barn genom personliga möten och kontakter upplever detta som ett mindre problem. Där blir förtroendet ett verktyg när de bistår barnen hela vägen i mötet med offentliga aktörer i sökandet av stöd och insatser. Utmaningen för dem är snarare hur denna verksamhet ska kunna systematiseras i framtiden för att nå fler.

Att balansera målgruppens tillit till civilsamhället

Att använda målgruppens tillit för att navigera och stötta individen handlar dock mycket om vilken typ av organisation det handlar om. För organisationer som arbetar med sociala insatser, stöd till individer och specifika målgrupper är tilliten ett verktyg. För andra delar av civilsamhället, som inte uttryckligen arbetar med främst sociala- och brottsförebyggande insatser, skulle förtroendet från målgrupperna snarare kunna användas som en källa till kunskap om ungas verklighet, även i den digitala miljön. Genom att fråga barn och unga om deras verklighet skulle man kunna motverka alarmism och missförstånd från vuxenvärlden. Det ter sig heller inte lika lätt eller naturligt för dessa organisationer att använda målgruppsstilliten för att samverka med polisen. En närmare och stärkt samverkan med polisen skulle kunna få en omvänd effekt och leda till skepsis och distansera barnen från föreningens verksamhet.

För att stärka barnens förtroende till det offentliga både som brottsoffer och förövare är det viktigt att barns upplevelse av hela rättskedjan stärks.

Medskick från samverkansforumet

Utifrån de diskussioner som fördes under samverkansforumet har flera olika förslag på hur det fortsatta arbetet med att motverka rekrytering av barn och unga till kriminella miljöer skönjts. Nedan finns en sammanställning av de mest framträdande idéerna och inspelen,

Stärk lokalsamhället

Inom vissa socioekonomiskt utsatta områden finns en upplevelse av att det offentliga *och* civilsamhället dragit sig tillbaka från dessa områden. De insatser och den verksamhet som erbjuds kommer ofta utifrån och är inte förankrad eller skapad i området. Detta vakuum har gett andra, inte minst kriminella aktörer, möjlighet att ta denna plats och erbjuder gemenskap, meningsfullhet och idén om att tjäna snabba pengar. Ett återtagande av dessa områden och ett tydligt erbjudande av ett positivt alternativ är centralt för att kunna vända utvecklingen i områdena. Arbetet bör ske med en inkludering av de som bor där och berörs, det anses vara centralt för att lyckas vända utvecklingen. En sådan insats kommer oundvikligen behöva resurser i form av finansiering, långsiktighet och stöttning från det offentliga.

Aktiv involvering av civilsamhället lokalt

För att en aktivare involvering av civilsamhället ska lyckas krävs att det offentliga, inklusive polisen, är tydliga med vad de förväntar sig av civilsamhället. Detta måste även kommuniceras med relevanta aktörer lokalt, gärna i dialog, för att skapa en tydlig förväntan kring vilken roll och vilken expertis man önskar från civilsamhället. Ett annat medskick är att inkludera polisen i olika projekt som drivs av civilsamhället. Civilsamhället arbetar ofta i projektform och genom att inkludera polisen i till exempel referensgrupper eller som experter i ett projekt ökar både förtroende och synligheten samtidigt som civilsamhällets insatser stärks. Ett förslag som diskuterades var att Polismyndigheten kan inkludera och samverka med Beredskapslyftet och NOD i arbetet för att kunna matcha, navigera och inkludera civilsamhällesorganisationer i arbetet med "Rätt kurva", men även kopplat till andra befintliga samverkansstrukturer.

Samverkan och kommunikation

En viktig pusselbit i samverkan är kommunikation. Det handlar om en stärkt och tydlig kommunikation mellan polisen och civilsamhället lokalt – att helt enkelt informera, uppdatera och kommunicera mer med varandra. Genom att dela erfarenheter, lägesbilder och information bidrar samverkan till en mer nyanserad och komplett bild av situationen lokalt. En bredare bild av verkligheten bidrar till analysen för vem, hur och varför olika stödinsatser bör genomföras. För att undvika att detta sker på personnivå genom lokala initiativ eller som engångsinsatser skulle en strukturerad dialog lokalt kunna inrättas och förstärkas på de ställen där det redan sker idag.

En strukturerad dialog mellan polisen och civilsamhället skulle även öka kunskapen hos lokala civilsamhällesaktörer gällande polisens befogenheter och möjligheter att verka. Det skulle stärka tilliten och kunskapen om varandra lokalt. Detta är viktigt då själva arbetet med målgruppen sker i

lokalsamhället. Ett medskick var att utgå från de samverkansstrukturer som redan finns, i stället för att skapa nya strukturer.

Kunskapshöjande insatser om rekrytering på nätet

Samstämmighet rådde kring tanken på att genomföra kunskapshöjande insatser riktade mot föräldrar för att ge dem verktyg att förstå och ta ett större ansvar för sina barns förehavanden på nätet. Att lagstifta bort riskerna på nätet kommer inte fungera, att arbeta med mjuka värden som till exempel ett gemensamt föräldrastödsmaterial sågs som en mer framkomlig väg. Detsamma gäller tanken på en gemensam kampanj eller insats från civilsamhället tillsammans med andra aktörer för att sätta ljus på medieplattformarnas roll och funktion i relation till rekrytering av barn och unga.

Kommunikation till målgruppen

Många barn har låg tillit till offentliga aktörer och det offentliga stödinsatser når därför inte målgruppen som tänkt. Det offentliga behöver här bli bättre på att anpassa sina verktyg och metoder för att nå målgruppen med information om vilka stöd som finns.

Civilsamhällets höga tillit och expertis i att kommunicera med målgruppen är en resurs som kan och borde utnyttjas i högre grad. Civilsamhället kan där utgöra ett verktyg för att nå fram med information till svårnådda grupper. Civilsamhällets roll som en brygga till samhället innebär att om organisationerna fortsatt får bra, korrekt och kvalitetssäkrad information och kunskap så ökar kunskapen även i befolkningen.

Även förslag på att inkludera civilsamhället i utformandet av material för kommunikation framfördes. Förutom utformning utgör civilsamhället kontaktytan till målgruppen och skulle kunna bidra med till exempel språk- och målgruppskompetens och att stärka trovärdigheten i budskapen. Denna inkludering av civilsamhället i kommunikation med målgruppen gäller både inom den digitala miljön och i "verkligheten". Ett centralt medskick var dock att man måste förstå att det är barn det handlar om, för att lyckas nå dem måste målgruppen ligga i fokus för kommunikationen.

Ett gemensamt budskap

Utnyttja existerande samverkansstrukturer mellan polisen och andra aktörer inklusive civilsamhället. Använd dessa strukturer för att stärka tanken om ett "vi" som tillsammans arbetar mot ett gemensamt mål. Kanske kan erfarenheter av, och inspiration från, GVI-arbetet (en metod som syftar till att samla relevanta aktörer för att framföra *ett gemensamt budskap* till en individ för att få personen att upphöra med grovt våld) appliceras även här? Genom att ta fram en liknande strategi med ett gemensamt budskap som används innan den kriminella debuten, ges individen ett tydligt alternativ till att påbörja en kriminell bana.

Stora delar av civilsamhället arbetar med att ingjuta framtidshopp och alternativa narrativ i samspel med verksamheter som ger skydd och stöd för individen. Detta skapar positiva, och inte sällan självorganiserade, sammanhang för barn och unga samt en meningsfull fritid. Är det möjligt för polisen och civilsamhället att tillsammans skapa ett sådant alternativt narrativ?

Dokumentationen är framtagen av Nationellt organ för samråd och dialog mellan regeringen och det civila samhället (NOD) på uppdrag av Polismyndigheten.

För frågor om dokumentationen kontakta
info@nodsverige.se

